

- c) Célkitűzés.
- II. *Tárgyalás.*
- a) Elbeszélés, (felolvasás),
 - b) hasonlítás,
 - c) oknyomozás,
 - d) erkölcsi értékelés és erkölcsi igazságok érzékel-
tetése, (erkölcsi bírálat),
 - e) az egyes történeti életformák összefüggő áttekin-
tése,
 - f) a tárgyalt kor eseményeinek a mai korra vetítése
és hasonlósága,
 - g) szemléltetés (olvasmány, film, kép, múzeum stb.),
 - h) a helytörténeti vonatkozások felhasználása,
 - i) kapcsolás,
 - j) a tanulók munkáltatása,
 - k) kritika és meggyőzés.
- III. *Összefoglalás. Begyakorlás,*
Rendszerbefoglalás.

(Folytatjuk.)

Tanítási tervzet.

Irta: *Takáts Gyula* igazgató, Huszt.

Osztály: V—VI.

Tantárgy: Olvasmánytárgyalás.

Tananyag: Móra Ferenc: „A muladi tárogatók“ c. elbe-
szélése.

Nevelői cél: Elmélyedés a kuruckor dicsőségében, a múlt
megbecsülése, hazaszeretet, hűség a Vezér iránt.

Szemléltető eszközök: II. Rákóczi Ferenc arcképe, a Kor-
mányzó Úr arcképe, Magyarország térképe és táblai rajz.
Tárogató.

A TANÍTÁS VÁZLATA.

I. *Előkészítés.*

a) *Hangulatkeltés.* II. Rákóczi Ferenc, a kurucok, laban-
cok, a kuruckor. Egy este a táborban, a tárogatós. Alszik a tá-
bor, a kuruc vitéz. Hajnali ébresztő, új csaták, új diadalok.

b) *Athajlás.* Nagymajtényi síkon letörött a zászló...
Elnémultak a tárogatók, a tárogatók megsemmisítése. Az ellen-
szegülő muladiak.

c) *Célkitűzés.* Hova rejtegették el a muladiak a tároga-
tót?

II. *Tárgyalás.*

a) *Az olvasmány bemutatása* előszóval elbeszélve.

b) *A gyermekek lelkében keletkezett élmények megbeszélése.*

c) *Az olvasmány tárgyalása gondolatcsoportok szerint.*

1. A muladiak dalos kedve ma és régen.

2. Mik voltak a muladi halászok a kuruc-világban?

3. A muladiak elkísérik Rákóczit a határig

4. A muladiak hazatérése és a labanc parancsa.

5. A muladiak dacos ellenállása.

6. Árkai Lőrinc közbelépése és tanácsa.

7. A Tiszába engedik a tárogatókat.

8. A labancok nem találják meg a tárogatókat, de a muladiak sem.

9. Árkai Lőrinc lecsendesíti és békés életmódra bírja a muladiakat.

d) *Az olvasmány összefüggő olvastatása.*

e) *A tartalom összefüggő számonkérése.*

III. *Összefoglalás.*

a) *Az olvasmány alapgondolatának és erkölcsi értékének megállapítása.*

1. Hűség a Vezér iránt. („Légy hű mindhalálig!“)

2. Hűség a magyarsághoz s a Hazához. („Hazádnak rendületlenül légy híve, ó, magyar!“)

3. Áldozat a Hazáért és a nemzetért. („Áldozatban van a hazafiság!“)

b) *Élmélyítés.*

Egy kurucdal eléneklése.

c) *Dramatizálás.*

d) *Alkalmazás.*

Rajz: A muladiak és Árkai Lőrinc a Tiszába eresztgetik a tárogatókat.

TANÍTÁS.

I. *Előkészítés.*

a) *Hangulatkeltés.* Gyermekeim! Tudjátok-e, ki volt II. Rákóczi Ferenc? Igen, a nagyságos Fejedelem volt ő, a magyar szabadság harcosa és védelmezője. Már ismeritek a képét, de én azért megint kifüggesztem ide, hogy még egyszer megnézzétek. Bizonyára megérzi a nagyságos Fejedelem, ott a kassai dómban, hogy az ő kis magyarjai, a kurucok ivadékai most vele foglalkoznak róla, meg az ő dicsőséges katonáiról tanulnak! Kik voltak az ő katonái? Hogyan nevezték magukat? (Kurucoknak.) Kik ellen harcoltak a kurucok? (Az osztrákok ellen.) S hogyan csúfolták, miknek nevezték a kurucok az osztrákokat? (Labancoknak.) És miért haragudott a kuruc a labancra? (Mert azok el akarták venni a magyar szabadságát.)

Bizony, gyerekeim, a magyar szabadságot már nagyon sokszor fenyegette veszély, nagyon sokszor meg akartak fosztani bennünket szabadságunktól, meg a magyarságunktól. De

a jó Isten nem engedte! Mindannyiszor támasztott közülünk egy-egy kiváló vezért, aki a nemzet élére állt s ha kellett: vagyonát, véré, életét, mindenét feláldozta a magyar Hazáért, népéért és szabadságunkért! Ilyen nemzeti hősünk volt II. Rákóczi Ferenc fejedelem is, de hősök voltak az ő vitézei: a kurucok is. Tudom, szerettetek volna ti is abban a korban: a dicsőséges kuruckorban élni, látni azokat a dicsőséges harcokat! Bizonyára ti is beálltatok volna a kuruc vitézek közé.

De hát az a kor már elmúlt... azokban a harcokban mi már nem vehetünk részt, mireánk és tőrátok is — ha felnőtök — más feladatok, új harcok várnak. Hanem azért én most visszavezetlek titeket Rákóczi korába, az ő katonái közé — persze csak úgy gondolatban —, a kurucok táborába s titokban megfigyeljük őket, amint a nehéz csaták fáradalmait kipihenve, a tábortűz körül ülnek a csillagfényes éjszakában.

Lobog a tábortűz s fénye bevilágítja a körülötte ülő és heverésző vitézek marcna arcát. Beszélgetnek. Vajjon miről? Talán a mai ütközetről, az elesett bajtársról, vagy a holnapi nagy csatáról... Mert hiszen miről beszélhet a katona, aki otthagya a családját, az otthonát, a faluját, aki nap-nap után nehéz csatákban vesz részt és ki úgy imádja a Vezérét, mint ők a nagyságos Fejedelmet?

De hallga! Mi ez? Egyszerre csak felsír valami csodálatos dallam, egy még csodálatosabb bűgő, zokogó hangszeren... ezen ni! (Felmutatom a tárogatót.) A vitézek elcsendesednek s merengve hallgatják a fájdalmas nótát: „Nagy Bercsényi Miklós sirdogál magában...” meg: „Zöld erdő harmatát, piros eszímám nyomát hóval lepi be a tél...” Egyiknek könnybe lábad a szeme... a másik nagyot sóhajt... a harmadik fejét kezére támasztva gondolkozik... De íme, a tárogató más nótába kezd: „Törökbársony süvegem, most élem gyöngy életem!” — majd még pattogósabb, tüzesebb dal csendül fel: „Csinom Palkó, Csinom Jankó, csontos karabélom!” Felszáradnak a könnyek, felcsillannak a szemek, kipirulnak az arcok és először csak egy-kettő, majd mindig több és több vitéz dalol a tárogatóval s csengve hangzik a csendes éjszakában: „Fakó lovam, a Murza, Lajta vizét átussza, Bécs várát ha nyargalja: császár azt megsíratja!”

Aztán... lassan kialszik a tűz, elhamvad a parázs, elnémul a nóta s a fáradt vitézek nyugovóra térnek... Csillagfény távol... alszik a tábor... csak az őrszemek vigyáznak a csillagos éjszakában. Békésen pihennek a vitézek s álmukban otthon vannak a szerető család, a kedves kis gyermekek körében, akiknek a Szűzmáriás lobogóról, a dicsőséges harcokról, Bercsényiről, Bezzerédyről, Vak Bottyánról, Esze Tamásról, meg a nagyságos Fejedelemtől mesélnek... Olyan rövid az éjszaka s olyan jó volna az álmok karjai között még egy kicsit otthon felejtődni, otthon időzni! De nem lehet, mert hajnalo-

dik, a tárogató ismét felsír, felugrálnek a vitézek, megelevenedik a tábor, gyorsan nyergelni, lóra kapni s már indulni is új csatába, új dicsőséget szerezni a Szűzmáriás zászlónak, meg a magyar névnek! Mert a tárogató nemcsak mulattatója ám a kuruc vitéznek, hanem ébresztője, sőt bátorító, lelkesítő csatakürtje is! Mikor rohamra indul a sereg s felzúg a „Rajta! Rajta!” kiáltás, akkor a tárogató is ott vágat a harcosok között és fújja, zengi a riadót, biztatja a hőst, bátorítja a landadót a végső győzelemig! Csodálhatjuk-e, ha a tárogató lelkesítő riadójára megreszket a föld a vágató vitézek alatt s mint a vihar: csapnak le az ellenségre?! Csodálhatjuk-e, ha a futó, menekülő labanc nemcsak a győzelmes kurucra haragudott, hanem a tárogatójára is?! Bizony haragudott, mert tudta a labanc, hogy ennek a szavára fölriad álmából a magyar szabadság, de talán még a halottak is megélednek tőle?!

b) *Áthajlás.* Mikor aztán... a „Nagymajtényi síkon letörött a zászló...”, mikor beborult az ég a magyar felett, mikor a kurucok csillagának: a nagyságos Fejedelemnek bujdosásba kellett mennie, széteszlott a kuruc sereg s elnémultak a tárogatók... Azaz csak a harctereken némultak el, de tovább sírt, tovább zengett a hangjuk a tiszaparti füzesekben! S attól félt a labanc, hogy a tárogatók szavára újra fellángol a magyar szabadságharc, újra eggyé lesz a széteszlott kuruc hadsereg, ezért kiadta a parancsot, hogy a tárogatókat mind egy szálra össze kell szedni, el kell égetni, nehogy még egyszer feltámaszszák a magyart!

Voltak, akik engedelmeskedtek a szigorú parancsnak, de bizony akadtak olyanok is, akik inkább az életüket adták volna oda, mintsem kedves hangszerüktől megváljanak! Ilyenek voltak a muladi tárogatók is, akik bizony nem adták ki a kezükből a dicsőséges harcokat megjárt tárogatóikat, inkább elrejtették olyan helyre, ahol sohasem akadhatott rá a labanc!

c) *Célkitűzés.* Szeretnétek tudni, hova rejtették el? Hallgassátok meg elmesélem.

II. Tárgyalás.

a) *Az olvasmány bemutatása előszóval elbeszélve.*

A Tisza partján van egy kis falu: Mulad. Olyan kiesi ez a falu, olyan észrevétlenül húzódik meg a Tisza mellett, hogy még a térképre se rajzolták fel. Lakói szorgalmas halászok, akik már a régi időkben is, de ma is a nótás, dalos kedvükről híresek. A kuruc-világban a muladi halászok voltak Rákóczi fejedelem tárogatójai, akik mindig a fejedelem táborában voltak s el nem hagyták volna őt soha! Éppen egy század, vagyis száz tárogatós tellett ki belőlük. Szerette is őket a nagyságos Fejedelem és sokszor elmondotta tréfásan, hogyha meghal, még a menyországba is magával viszi őket, hadd tanulják meg tőlük az angyalok is a szép magyar muzsikát!

Mikor aztán vége lett a szabadságharenek és a Fejedelem bujdosásba indult, vele mentek kedvencei: a muladi tároгатó-sok is. Mikor a határra értek, megállította őket a Fejedelem s így szólt hozzájuk: „Menjetek vissza a falutokba, fiaim! Tároгатóitok szavára szüksége van még a magyar népnek. Ha ti is elhagyjátok, kik fogják tenger sok bánatát elsíratni? és mi fogja a feltámadás reménységét fenntartani, ha nem a tároгатó?”

Hej, elszomorodtak ezen a muladi tároгатó-sok. Még egyszer szájukhoz emelték hangszereiket s ott, az édes magyar Haza határán síró, zokogó tároгатószóval búcsúztak el a nagyságos Fejedelemtől, aki könnyes szemmel intett utolsó istenhozzádot kedvenc muzsikásainak.

Hazatértek a muladiak nagy szomorúan s keserves elbulsulásukban bevették magukat a tiszaparti füzesek sűrűjébe és ott sírták el bánatukat nap-nap után a tároгатók hangján s onnan jártak szét az Alföldre, elárasztva annak minden részét a bús, szomorú kuruc nótákkal...

Ezt már megsokalta a labanc is, mert tudta, érezte, hogy a tároгатó szavára újra feléled a magyar szabadság, de talán még a holtak is feltámadnak tőle! Nagy pecsétet levelet hozott hát egy labanc a muladi bírónak, amelyben az a parancs volt, hogy „tűzre valamennyi tároгатóval!” Az egész országban összeszedték a tároгатókat és égették őket.

A muladiak azonban kemény kurucok voltak! „Eb ura fakó!” felelték a bírónak, amikor az össze akarta szedni a tároгатókat s csak azért is még jobban, még elkeseredettebben sikoltoztatták a tároгатókat, hogy csak úgy zenget tőlük a határ!

Megijedt a bíró, hogy nagy baj lesz ebből és kétségbeesetten kapkodott fűhöz-fához, míg végre eszébe jutott Árkai Lőrinc, a muladi földesúr, aki szintén a Fejedelem embere volt. Ő ugyan már öreg volt; nem vehetett részt Rákóczi harcaiban, de maga helyett elküldte két derék fiát, akik aztán ki is bujdosnak a Fejedelemmel Törökországba. Őt kereste fel a bíró és összetett kezekkel kérte: „Jó uram, segíts nekem, hogy megmenthessük ezt a sok szép magyar életet, ezeket a derék magyarokat, mert jön a labanc s akinél tároгатót talál, bizony a halál fia lesz!”

Lőrinc úr gondolkozott egy kicsit, aztán leballagott a bíróval a muladiak közé, hogy okos szóval rábeszélje őket a tároгатók beszolgáltatására. De nem lehetett azokkal beszélni! Dacosan néztek a földesúr szemébe: „Nem adjuk oda a tároгатókat! Azt mondta a Fejedelem, hogy szüksége lesz még erre a magyar népnek!”

„Nem is akarom én elvenni tőletek! Majd elveszi a német! Elveszi, nemcsak a tároгатót, hanem az életeteket is! Akkor

aztán hogyan számoltok be a Fejedelemmek, ha sem a tárogatók, sem ti nem lesztek? Jobbat mondok én: rejtsetek el őket!”

„De hová?” — kérdezték a muladiak. „A labanc mindenütt megtalálja, akár a földbe ássuk el, akár a háztető alá rejtjük, akár a kutba eresztjük le!”

„Tudok én olyan helyet, ahol ugyan meg nem találja!” — felelt Lőrinc úr. „Rakjátok csak bele a tárogatókat a legnagyobb hajóba és evezzünk a Tisza közepére!”

A muladiak szót fogadtak, a legnagyobb hajóba behordták a tárogatókat s Árkai urral beveztek a Tisza közepére. Ott Árkai úr fölemelte az első tárogatót és szép esendesen beleengedte a vízbe: „No, itt aztán meg nem találja a labanc, bár menne ő is utánna!”

„De — jó uram, itt mi sem találjuk meg, ha szükség lesz rá!” — mondták ijedten a muladiak.

„Várjatok csak, fiaim, jelet csinálunk a hajó oldalára, azon a helyen ahol beeresztjük a vízbe.” Azzal egy vágást csinált a hajó peremén. „Erről a jelről majd megtaláljátok.” Akkor aztán sorba beeresztgette mind a száz tárogatót a Tiszába és mindegyik után csinált egy-egy metszést. Mire végzett, akkorára úgy össze-vissza volt faragesálva a hajó széle, mint mikor ti tarkára faragtok egy vesszőt.

„No, most már jöhet a labanc” — mondta Lőrinc úr.

Hát jött is az, pár nap múlva, de a tárogatókat hiába kereste, pedig átvizsgálták a kutakat, megbontották a háztetőket, még a bokrokat is összetörték! Tovább is mentek aztán nagy meglepéssel, azt híván, hogy a muladiak engedelmeskedtek a parancsnak és összetörték, elégették a veszedelmes tárogatókat.

Alig hogy eltávoztak a labancok, azonnal beültek a megjegyzett hajóba a muladiak, beveztek a Tisza közepére és nekifogtak kihalászni a tárogatókat. Csakhogy halat fogtak, sokat, de tárogatót egyet sem! „Pedig itt eresztettük őket a vízbe!” — mondta egyik-másik, a jelet nézve a hajó oldalán. „Az ám, de nem a hajót kellett volna megjegyezni, hanem a vizet!” — jöttek rá a csalafintaságra a többiek. „Elámított, becsapott bennünket Lőrinc úr!”

De akkorra már Lőrinc úr is odavitette magát egy csónakon és lecsillapította őket:

„Nem ámtóttalak el benneteket, édes fiaim, hanem inkább megmentettelek a magyar Hazának. A harcok elnémultak, most már nem fegyverrel és tárogatóval kell a Hazát szolgálnunk, hanem becsületes és békességes építő munkával!”

„De hát a tárogatók többé sohasem szólalnak meg?” — kérdezték elszomorodva a muladiak. „Hiszen a Nagyságos Fejedelem azzal biztatótt bennünket!”

„Ha a Fejedelem mondta, akkor úgy is lesz!” — csillant fel a szeme Lőrinc urnak.

S csakugyan úgy is lett. Azóta is többször fenyegette Hazánkat és szabadságunkat ellenség, de mindig megszólaltak nem ugyan a muladi tárogatók, hanem a hazaszeretet, az önfeláldozás, a magyar vitézség és a lelkesedés csodás tárogatói és a Haza védelmére szólították hős honvédeinket, a ti apáitokat, akik hazaszeretetükkel és vitézségükkel az egész világ csodálatát kivívták és dicsőséget szereztek a magyar névnek! A muladiak meg úgy mesélik, hogy azóta is sokszor megszólalnak a Tisza fenekén a muladi tárogatók. Ha baj éri a magyart, akkor keserves bűgás, ha meg örömünk van, akkor csendes hálaadás hangzik fel a vizek mélyéből.

b) *A gyermek lelkében keletkezett élmények megbeszélése.*

Szép volt? Neked mi tetszett a legjobban? (Engedem, hogy a gyermekek érzelmeikről gondolataikról önállóan beszámoljanak, vagy kérdezzessenek. Bővebb magyarázatokba azonban nem bocsátkozom, hogy a további érdeklődés meg ne csappanjon.)

c) *Az olvasmány tárgyalása gondolatcsoportok szerint.*

Ezt a történetet Móra Ferenc írónk írta meg „A muladi tárogatók” c. elbeszélésében. Megtaláljátok a könyvetek 322. oldalán. Keressétek ki!

1. *Gondolatcsoport:* A muladiak dalos kedve ma és régen.

Olvasmány:

A muladi halászhok ma is híresek dalos kedvükről, muzsikális lelkükről. Szép holdas estéken még a hálót is citeraszó mellett vetik meg. Azért is szoktak a muladi emberrel a Tisza mentén így tréfálgozni:

— Könnyű nektek, muladi halászhok, ti muzsikaszóval fogjátok a halat!

A muladi ember nem haragszik meg az ilyen ártatlan incselkedésért. Inkább egy kis kérdéssel felel rá:

— Bizony a régi muladi halászhok külömb emberek voltak. Azok labancot fogtak a muzsikájuk szavával.

Miről híresek a muladi halászhok? Mit jelent ez a kifejezés, hogy *muzsikális lelkükről* híressek? (Aki szereti a zenét, a muzsikát, annak muzsikális lelke van.) Hogyan szoktak a muladiakkal tréfálgozni? Haragszik-e a muladi ember ezért az incselkedésért? Mi az, hogy *incselkedés*? (Tréfálgozás, tréfás boszantás.) Mit szokott felelni a muladi ember az ilyen incselkedésre? Igen, és ezt egy kis kérdéssel mondja! Mit jelent az, hogy *kérdéssel*? (Dicsekedéssel.)

2. *Gondolatcsoport:* Mik voltak a muladi halászhok a kuruc világban?

Olvasmány:

Ennek pedig fele se tréfa. A kuruc világban a muladi halászhok voltak Rákóczi tárogatóisai. Sokan voltak,

egész század kitelt belőlük s a fejedelem mellől soha el nem maradtak.

— Még a menyországba is elviszem magammal a muladiakat, — mondogatta tréfásan a fejedelem, mikor éjszakánként a tárogatók szava telesírta, teleújjongta a tábor tüzeiktől pirosuló mezőket. — Iladd tanulják meg tőlük az angyalok is a szép magyar muzsikát!

Mik voltak a muladi halászok a kurne világban? Sokan voltak? Mi az a *század*? (100 ember. Katonailag nem ennyi, de ezt most nem fejtegetjük.) Szerette őket a fejedelem?

3. *Gondolatsorozat*: A muladiak elkísérik Rákóczit a határig.

Olvasmány:

Hiszen a menyországba el is vitte volna őket a fejedelem, hanem a számkivetésbe nem vitte el. Mikor bujdosásra adta magát, a magyar határról visszaküldte a muladi tárogatósokat.

— Menjetek vissza a falutokba, fiaim. Tárogatótok szavára szükség van még a magyar népnek. Tenger bánatát ki síratgassa, reménye tűzét mi lobogtassa, ha nem a tárogató?

Hadi tárogatók szilaj bűgását, sikoltó sírását akkor utoljára verték vissza a Kárpátok bércei. Valahol a trencséni csatatéren hirtelen fölkapta a fejét egy-egy haladkló kuruc vitéz, de aztán csak visszahanyatlott a vérharmatos gyepre.

— Álom volt! — sóhajtotta ki lelkét a fejedelem után, akinek piros csizmája nyomát már akkor héval lepte be a tél, hóval lepte be a tél odaát a lengyelek földjén.

Mikor a fejedelem számkivetésbe ment, magával vitte a muladiakat is? Mi az a *számkivetés*? (Bujdosás.) Mit mondott nekik a határon? Mit jelent ez a szép kifejezés: *Tenger bánatát ki síratgassa?* (?) A magyar nemzetnek minden időben, Rákóczi idejében is sok bánata volt, olyan sok, mint a tengernek a vize. Ezért tenger-bánat. Akinek bánata van, az szomorkodik, sír, síratja a bánatát. És ezt a másik szép kifejezést hogy kell érteni: *Reménye tűzét mi lobogtassa?* (?) Rákóczi szabadságharca elveszett ugyan, de nem vészett el a remény, hogy majd ismét újra kezdődik a szabadságért vívott küzdelem! A remény ott élt Rákóczinak is, meg a nemzetnek is a lelkében, mint a hamú alatt a parázs, a tűz, amelyet betakar a hamu, kívülről nem látszik, de azért ott van! Ezt a reményt, ezt a tüzet, ha majd eljön az ideje, lángra kell lobbantani s akkor ismét szükség lesz a muladiakra, meg a tárogatóikra! Mi az a *vérharmatos gye*p, amelyre a haladkló kuruc vitéz lehajtotta a fejét? (Véráztatta fű.)

4. *Gondolatcsoport*: A muladiak hazatérése s a labanc parancsa.

Olvasmány:

Odafönt elhallgattak a tárogatók, de megszólaltak a tiszai füzesekben. Oda vette be magát a muladi tárogatós század, ahogy hazaért s onnan hordta tele az Alföldet a szép, a csodálatos muzsikával.

Hét nap, hét éjszaka szünet nélkül csattogtak a harci pacsirták, mikor egy labanc katona nagy pecsétetes levelet hozott a muladi bírónak.

— Tűzre a tárogatóval! — ez a szigorú parancs volt beleírva a levélbe. Tudta a labanc, hogy annak a szavára fölriad álmából a magyar szabadság. Attól félt, tán még a holtak is megélednek tőle. Szerte az országban azért hányatott tűzre minden tárogatót.

Mit csináltak a muladiak, mikor hazatértek? Mit jelent az, hogy *bevette magát* a füzesekbe a tárogatós század? (Oda rejtőztek.) Hogy kell érteni ezt a kifejezést, hogy: *csattogtak a harci pacsirták*? (?) A tárogatók voltak a harci pacsirták. A pacsirta is akkor énekel, mikor reptében felfelé emelkedik a magasba, a tárogatók is akkor zengtek legjobban, mikor rohamra vágtattak a kurucok. Zengtek, csattogtak, mint a dalos pacsirta! Miféle parancsot adott ki a labanc? Miért adta ki ezt a szigorú parancsot?

5. *Gondolatcsoport*: A muladiak dacos ellenállása.

Olvasmány:

A muladi halászsokat azonban nem tudta elhallgattatni.

— Eb ura fakó! — mondták a bírónak, mikor hírül vitte nekik a parancsot és még ekkeseredettebben sikoltottatták a tárogatót, hogy csak úgy reszketet bele a határ.

Kétségbeesetten kapkodott fűhöz-fához a muladi bíró. Utoljára eszébe jutott neki Árkai Lőrinc, a muladi földesúr. Az is a fejedelem embere volt szívvel-lélekkel. Maga ugyan öreg volt már, nem harcra való, de két szép levante fiát odaadta Rákóczinak. Ki is bujdosott vele mind a kettő s azóta az öreg úr megbujt a kastélyában, mint a megvénhedett oroszlán. Az ablakát is csak azért nyitotta ki, hogy jobban hallja a tárogatószót.

Akkor is azt hallgatta, mikor nagy ijedten beesett az ajtón a muladi bíró.

— Uram, — lihegte összetett kézzel, — segíts megmenteni száz jó magyar életét. Jön a labanc, halálra küldi, akinél tárogatót talál.

Engedelmeskedtek a muladiak a labanc parancsának? Mit mondtak a bírónak? Mit jelent ez: *Eb ura fakó!*? (?) Ez a magyar mondás éppen a Rákóczi korból származik. Az

előbbi órán tanultátok, hogy a magyar nemzet Rákóczi fejedelemmé választotta. És Ónodon töltött. (Térkép.) Itt mondták ki a nemzet vezérei, hogy elszakadnak a Habsburgoktól. Abban az időben a háziőrző kutyának: a komondornak *fakó* volt a neve. Tehát: Eb ura fakó — azt jelentette, hogy: Ebnek parancsoljon a kutya! Kihez fordult segítségért a bíró?

6. *Gondolatsorozat*: Árkai Lőrinc közbelépése és tanácsa.

Olvasmány:

Lőrinc úr eltűnődött egy kicsinység, aztán megbiccentette szép fehér fejét s karjára támaszkodva a bírónak, leballagott a tárogatók közé.

Akik egyszerre elhallgattak s a tárogatót a hónuk alá szorítva, dacosan néztek az öreg urra.

— A tárogatót nem adjuk oda, — mondták mogorván. — Azt mondta a fejedelem, szüksége lesz még erre a magyar népnek.

— Úgy legyen, amint a fejedelem mondta, — emelte meg a süvegét Árkai. — Én a tárogatókat el nem veszem. Majd elveszi a labanc. A tárogatót is, az életeteket is. Hogy számoltok be akkor a fejedelemnek?

Az emberek megzavarodva hallgattak. Árkai pedig halkabbra vette a szót:

— Jobbat tudok én annál. El kell rejteni a tárogatókat.

— Nincs olyan hely, ahol a labanc föl ne kutatná. Földből kiássza, tetőből kiszedi, kutból kihalássza.

— Tudok én helyet, ahova a labanc el nem juthat — suttogta Lőrinc úr. — Oldjátok el a legnagyobb halászhajót és hordjátok rá a tárogatókat.

Mit tanácsolt Árkai a muladiaknak?

7. *Gondolatsorozat*: A Tiszába engedik a tárogatókat.

Olvasmány:

A halászok szót fogadtak. A fűzekhez kötött hajók közül eloldozták a legnagyobbat és rakásra rakták benne a tárogatókat.

— Evezzünk be a Tisza közepére, — lépett Árkai a hajóba. — Aki fölfér, jöjjön velem.

Az emberek betódultak és kievezték a mély vizre. Akkor Árkai fölvette az első tárogatót és belecszattatta a vízbe.

— No itt meg nem találja a labanc, bár utánna menne! — fohászkodta el magát.

— De uram, én sem találom meg, — kapott utána riadtan a tárogató gazdája.

— Várj, fiam, majd jelet csinálunk a hajóra azon a helyen, ahol leeresztettük, — mosolygott Árkai a bozontos bajusza alatt s bevágta egy kicsit kardjával a hajó peremét. — A vágás irányában aztán majd kihalászhatod.

Aztán fogta a másodikat, azt is leeresztette s megint csinált egy vágást. Mire mind a száz tárogatót leeresztette, akkorra úgy össze-vissza volt faragesálva a hajó, mint amikor a gyerek tarkára faragja a nyárfavesszőt.

— No, most már jöhet a labanc, — eveztetett vissza Lőrinc úr a partra.

Mit csinált Árkai Lőrinc a tárogatókkal? Hogyan jelölte meg a helyet, ahol a tárogatókat leeresztette a vízbe? Mi az a hajó *pereme*? (A széle.)

8. *Gondolatsorozat*: A labancok nem találják meg a tárogatókat, de a muladiak sem.

Olvasmány:

Egy-két nap múlva meg is érkeztek a labancok tárogatót égetni. Minden bokrot összetúrtak, minden tetőt megbontottak, minden kutat megcsáklyáztak, de nyomát sem találták a veszedelmes hangszernek. Tovább is faluztak aztán nagy meglegedetten.

Ahogy elhúzódtak, mindjárt meglepték a muladi tárogatósok a megjegyzett hajót és neki fogtak a Tiszán tárogatóhalászásnak. Nápestig hányták a kotró hálót, halat fogtak is tömérdeket, csak éppen tárogatót nem fogtak.

— Éppen itt eresztettük le, — nézegette egyik-másik a faragásokat.

— Az ám, de nem a hajót kellett volna megjegyezni, hanem a vizet, — kaptak észbe a többiek nagy felzudlással. — Elámított bennünket Lőrinc úr.

Jó tanács volt-e a Lőrinc úr tanácsa? Miért volt jó? Megtalálták-e a labancok a tárogatókat? Pedig hol keresték mindenütt? Hogyan kell azt érteni, hogy: *a kutakat megcsáklyázták*? (?) Egy hosszú rúdra erősített horgos vassal (rajzoló): tűzhoroggal, amit a tűzoltók is használnak, ú. n. csáklyával keresték a kutakban a tárogatókat. Hát az mit jelent, hogy: *tovább faluztak a labancok*? (Tovább mentek és falvakba.) A labancok távozása után mit csináltak a muladiak? Mivel keresték a tárogatókat? Mi az a kotró háló? (?) A halászok használják, a folyó fenekét kotorják vele végig. Megtalálták-e a tárogatókat? Vajjon miért nem? Mit jelent az, hogy: *észbe kaptak a többiek*? (Rájöttek, hogy félrevezette őket Lőrinc úr.) Félrevezette, ezt másként úgy mondják, hogy *elámította*.

9. *Gondolatsorozat*: Árkai Lőrinc lecsendesíti és békés életmódra bírja rá a muladiakat.

Olvasmány:

Akkorra Lőrinc úr is odavitette magát egy ladikon és lecsillapította a fejedelem tárogatósait.

— Nem ámítottalak el benneteket, fiúk, csak meg-

mentettelek a hazának. A harcok ideje letelt, most már szolgáljatok neki békeességes munkával.

— Hát most már sohse szólainak meg a tároगतók? — kérdezték elszomcrody a muladiak. — Hiszen a fejedelelem azzal biztatott bennünket.

— Ha a fejedelelem mondta, úgy is lesz, — csillant föl a szeme Lőrinc úrnak.

S csakugyan úgy is lett. A muladiak azt mondják, azóta sokszor megszólaltak már csöndes éjszakákon a tároगतók a Tisza fenekén. Keserves bűgás szakad föl a vízből, ha baj éri a magyart, csendes hálaadás zendül föl, ha öröme van.

Valóban elámitotta a muladiakat Lőrinc úr? Mit akart ő a tanácsával?

d) *Az olvasmány összefüggő olvasatása.*

(Összefüggően elolvasatom az olvasmányt, nem egy gyermekkel, hanem az egész osztályt bevonva. Most már nem szakítom meg értelmezéssel és számonkéréssel, hanem a természetes beszéd hangján való, ú. n. hangsúlyozott olvasásra helyezem a fősúlyt.)

e) *Összefüggő tartalom-számonkérés.*

(Az olvasmány összefüggő tartalmát az egész osztálytól számonkérem, a tartalmi hűségnek ugyancsak az egész osztály által való ellenőrzése, javítása és esetleges pótlása mellett. Ha közben vita merülne fel, a kellő kereteken belül engedem a gyermeket vitázni s a vitás kérdést a vonatkozó rész ismételt gondos elolvasásával döntöm el.

III. *Összefoglalás.*

a) *Az olvasmány alappondolatának, erkölcsi értékeinek megállapítása.*

1. Szerették-e a muladiak Rákóczi Ferencet? Miből állapítottad meg? Milyen az a katona, aki a vezérét mindenüvé, még a számkivetésbe, sőt ha kell: a halálba is kész követni? (Hűséges.) Milyenek voltak tehát a muladiak? Megérdemelte-e Rákóczi Ferenc ezt a hűséget? Miért? Igen, mert a nemzetéért harcolt és érte áldozta fel mindenét! A most élő magyaroknak: nekünk is van egy vezérünk, csillagunk, akire hódolattal tekintünk fel s akinek a képét itt látjátok! (Horthy Miklós!) Tudnátok ti is olyan hűségesek lenni iránta, mint a muladiak voltak Rákóczi Ferenc iránt? Megérdemli-e Kormányzó Urunk a nemzet hűségét? Miért? Mit tett Ő már eddig is a nemzetért?

Felirom a táblára: *LÉGY HŰ MINDHALALIG!* (Biblia.)

2. Engedelmeskedtek-e a muladiak a labanc parancsának? Behódoltak-e az ellenségnek, mikor az még a halállal is fenyegette őket? Nem bizony, mert erősek, jellemesek voltak és kitartottak magyarságuk mellett! Mi rajtunk is ellenség ült

20 éven keresztül. Kik voltak ezek? (A csehek.) Milyen büszkék lehettek ti, akiknek az édesapáitok itt éltek a cseh uralom alatt és titeket mégis jó kismagyaroknak neveltek s otthon esténként titokban a Magyar Himnuszra, meg a Magyar Hiszekegyre tanítottak! Milyen büszkék lehettek édesapáitokra, akik — mint a muladiak — szintén nem hódoltak be az ellenségnek és egy-egy jó állásért, pénzért, vagy más előnyökért nem tagadták meg magyarságukat! De boldogan is fogadhatták ezek a derék magyar apák bevonuló honvédeinket, mert tiszta volt a lelkiismeretük, mert hűek maradtak ősöikhez: Rákóczi kurucaihoz! Kövessétek ti is apáitok példáját és soha el ne feledjétek a költő mondását: „Magyar vagyok, magyar, magyarnak születtem.” — és maradjatok is meg mindig jó magyaroknak!

Felirom a táblára: *HAZADNAK RENDÜLETLENÜL LÉGY HIVE, ÓH MAGYAR!* (Vörösmarty M.)

3. Mit csinált Árkai Lőrinc a tárogatókkal? Miért tette ezt? Ő talán nem a Rákóczi híve volt, hanem a labancot pártolta? Vagy talán nem szerette a tárogató hangját? Szerette, de a derék muladiakat, a jó magyarokat még jobban szerette és őket akarta megmenteni, nem magának, hanem a jövőnek, a Hazának! Ezért áldozta fel a muladiak legkedvesebb hangszerét: a tárogatót, mert ezáltal megmentett száz magyar életet és szolgálatot tett vele a Hazának.

Felirom a táblára: *ALDOZATBAN VAN A HAZAFISÁG!* (Széchenyi.)

b) *Elmélyítés.*

Álljatok fel és énekeljünk egy kuruc dalt! (Török bárszony süvegem... Csinom Palkó... Nagy Bercsényi Miklós... stb.)

c) *Dramatizálás.*

Személyek: A muladi bíró, Árkai Lőrinc, a muladi halászek.

d) *Alkalmazás:*

Otthon rajzoljátok le a saját elgondolástok szerint, amint Árkai Lőrinc úr és a muladiak a tárogatókat a Tiszába eresztgetik le!

Huszt.

Takács Gyula.

1942. december 1. hete.

Számolás és mérés.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Fizetés nagyobb pénzzel.

Nevelési cél: A pénz olvasva jó!

Gyakorlás: Példákon.